DISCOURSE ANALYSIS: MULTI-INTER-TRANSDISCIPLINARY FIELD

Merima Carmen Petrovici, Assist. Prof., PhD, Ecological University of Bucharest

Abstract: As a qualitative research strategy, discourse analysis has developed impressively, benefiting both from the development of linguistics, literary theory, semiotics, ethnomethodology, which highlighted the action-oriented language as social practice and also from the research of some famous scholars such as Umberto Eco, Roland Barthes, Paul Ricoeur.
In these context speeches are not mere statements, but social practices. The term "discourse"has many several meanings, in its broadest sense covering all forms of verbal interaction, oral or written, formal or informal.
This paper aims to demonstrate, as the title indicates, that discourse analysis is the intersection of disciplines in the field of social sciences and humanities, which will allow addressing both a horizontal (multi-interdisciplinarity) and vertical (transdisciplinarity) dimension.

Keywords: discourse analysis, research, social sciences, communication form.

Dintre mijoacele diverse prin care se poate realiza comunicarea umană, primul loc aparţine limbajului sonor. Lingvistul elveţian Ferdinand de Saussure a demonstrat că limba este cel mai important sistem de semne, cuvântul fiind componentă esenţială.Conceptul de semn a beneficiat de o abordare multidisciplinară fiind numitorul comun al domeniului socio-uman care include:filosofia, lingvistica, psihologia, sociologia, etc.Contemporan cu Saussure, filosoful american Charles Peirce întemeietor al semioticii spunea că „întreaga gândire se realizează prin semne", ceea ce înseamnă că mai întâi gândim şi apoi rostim/vorbim.Mai mult,în opinia lui Heidegger gândirea, limba, discursul împreună, constituie existenţa omului. Gândirea, trăirile, sentimentele noastre au fost şi sunt traduse nu doar prin cuvinte, ci prin ce şi cum rostim.

Din acest motiv de-a lungul timpului discursul, considerat ca o succesiune logică de fraze pornind de la un anumit subiect, a constituit pentru societate atât o dovadă a emancipării cât şi a implicării civice individuale.În zilele noastre discursul este o noţiune fundamentală a lingvisticii, la graniţa acesteia cu filosofia limbajului, teoria comunicării, sociologia, psihologia etc., având ca fundament definiţia dată de Foucault drept un „ sistem logic şi coerent de afirmaţii, practici sociale cu impact real,de producere de cunoştinţe"[1].

Pentru o mai bună conceptualizare prezentăm mai întâi câteva caracteristici, iar apoi câteva definiţii ale analizei discursului care:

- poate fi considerată metodă de cercetare calitativă;

[1] Foucault, M. *Les mots et les choses*, Gallimard, Paris, 1969, p.153.

BDD-V1593 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:52 UTC)

-are ca scop înţelegerea mecanismului discursului, funcţionarea lui ca instituţie discursivă;

-prezintă diverse domenii de dezvoltare şi aplicabilitate[2]: lingvistică; psihologie; sociologie; filozofie; ştiinţele educaţiei; literatură; politică socială; ştiinţele comunicării şi mass-media; antropologie; medicină socială; relaţii internaţionale

-s-a dezvoltat în cadrul mai multor discipline (sociologie, etnometodologie, lingvistică, psihosociologie,etc.) şi beneficiază de multiple accepţiuni.

Analiza discursului consideră că limbajul are un rol activ, constructiv şi nu este un simplu instrument de cunoaştere a realităţii; prin limbaj pot fi construite alte realităţi şi orice individ, eveniment sau stare de fapt pot fi descrise în diverse modalităţi. Merită amintit aici şi filosoful Ludwig Wittgenstein datorită preocupărilor sale legate de studiul „jocurilor de limbaj".Din această abordare a analizei discursului nu poate fi omis contextul social, deoarece reprezintă elementul care dă sens cuvintelor. Prin caracteristicile sale, analiza discursului este văzută ca o versiune a hermeneuticii şi semioticii pentru ştiinţele sociale[3].

Accepţiunea cea mai largă priveşte analiza discursului drept „analiză a uzului limbii"[4] considerând limba o convenţie adoptată de o comunitate umană în care funcţionează ca sistem de semne şi ca instituţie socială.

În psihologie se consideră că generic, conceptul de analiză a discursului poate fi atribuit oricărei cercetări asupra limbajului şi funcţiilor sociale ale acestuia şi mai mult, se vorbeşte despre analiza discursului ca fiind metoda care studiază modul în care limbajul se structurează într-un anumit fel, încât produce semnificaţii şi discursuri care operează independent de intenţiile vorbitorului sau ale celui care scrie un text.

Van Dijk susţine că analiza discursului este „studiul uzajului real al limbajului de către locuitori reali, în situaţii reale"[5]. Această definiţie are ca fundament ideea potrivit căreia limbajul este o instituţie socială comună tuturor indivizilor care îl utilizează, iar discursul este considerat ca vorbire individuală prin intermediul mesajelor. Din acest motiv, în spaţiul anglo-saxon, analiza discursului este echivalentă cu analiza conversaţională, iar discursul este considerat prin excelenţă, o interacţiune comunicaţională.

O definiţie care abordează perspectivele mai multor discipline, o oferă Dominique Mainguenau care spune că analiza discursului reprezintă „analiza articulării textului şi a locului social în care acesta se produce"[6]. Această definiţie nu este concordantă însă cu viziunea sociolingvisticii, interesată preponderent devarietatea lingvistică prezentă în cadrul unei societăţi. Definiţia este diferită şi de perspectiva analizei conversaţionale, care studiază modul de cooperare şi regulile de conversaţie determinate de norme culturale în interiorul aceleiaşi limbi.

Prin obiectele de studiu ale sociolingvisticii şi analizei conversaţionale, se urmăreşte evidenţierea faptului că discursul nu poate fi proprietatea exclusivă a unei discipline, ci are un

[2]Băban, A., *Metodologia cercetării calitative*, Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2002, p.124.
[3]*Ibidem*, p.122.
[4] Brown, G., Yule,G.,*Discourse analysis*, Cambridge University, Press, Cambridge, 1983, p.1.
[5]Dijk, T.A. Van,*Discourse analysis:its development and application to the structure of news*, în „European Jounal of Communication", 1983, pp.20-43.
[6]apud Borţun D., Săvulescu, S., *Analiza discursului public*, SNSPA, 2004, p.7.

BDD-V1593 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:52 UTC)

caracter multi-, inter- şi transdisciplinar.Astfel discursul constituie obiectul de studiu al disciplinelor socio-umane iar cercetătorii acestora pot utiliza, în funcţie de caz şi context, modelele, teoriile, instrumentele analizei discursului.

Facilitarea înţelegerii realităţii reprezintă obiectivul conceptelor de multi-, inter- şi transdisciplinaritate. Din acest motiv, în cercetarea ştiinţifică, acţiunea acestora va fi complementară. Principala distincţie între multi şi interdisciplinaritate constă în tipul relaţiei statuate între disciplinele combinate: multidisciplinaritatea presupune studiul obiectului unei discipline utilizând metodele mai multor discipline; interdisciplinaritatea presupune acest studiu prin transferul metodelor dintre discipline, ceea ce va permite atât crearea unor discipline noi, cât şi optimizarea şi flexibilizarea instrumentelor existente, faţă de subiectul cercetării.Spre deosebire de cercetările multi-şi interdisciplinare limitate între frontierele disciplinelor tradiţionale, transdisciplinaritatea merge mai departe, vizând o unitate a cunoaşterii dincolo de graniţele acestor discipline.În opinia lui Basarab Nicolescu "transdisciplinaritatea priveşte -aşa cum indică prefixul «trans»- ceea ce se află în acelaşi timp şi între discipline, şi înăuntrul diverselor discipline şi dincolo de orice disciplină.Finalitatea ei este înţelegerea lumii prezente, unul dintre imperativele ei fiind unitatea cunoaşterii"[7].

Caracterul multi şi interdisciplinar relevă din faptul că analiza discursului integrează:retorica (argumentarea,figurietc.), analiza conversaţională (dialog,strategii,etc.), sociolingvistica (diversităţi şi comunităţi lingvistice), psiholingvistica (utilizarea codului lingvistic).

Michel Meyer spunea că retorica e întâlnirea dintre om şi limbaj, în care se ţine cont de identitate şi de diferenţele dintre fiinţele umane. Dacă luăm în considerare definiţia retoricii ca disciplină ce studiază discursurile al căror scop este convingerea ascultătorului, va fi limpede că discursurile vor fi construite în funcţie de auditoriu şi vor avea ca scop modificarea opiniilor acestuia.

Tratatele de retorică clasică, presupuneau ca părţi componente[8]: *inventio* (modul de găsire a ideilor), *dispositio* (organizarea ideilor, părţilor discursului), *elocutio* (alegerea şi dispunerea cuvintelor în frază, utilizarea figurilor de stil), *memorio* (memorizarea discursului) şi *actio* (rostirea, enunţarea sa în public).

Retorica rediviva, neoretorica sau argumentarea este forma retoricii care acordă atenţia cuvenită celor doi poli ai comunicării: emiţătorul şi receptorul. În acest context, neoretorica nu mai reprezintă arta vorbirii elegante, ci teoria comunicării persuasive, deoarece argumentarea devenit o componentă esenţială a activităţii discursive, sau cum apreciază Daniela Rovenţa–Frumuşani, „cheia comunicării într-o societate democratică".

Pornind de la distincţia lui Roland Barthes privind cei doi poli ai retoricii: *elocutio* şi *dispositio*, trebuie subliniat că şi în varianta teoriilor moderne ale limbii şi discursului, sunt implicate ambele componente sub forma paradigmei şi sintagmei.

[7] Nicolescu, B., *Transdisciplinaritatea: Manifest*, traducerea din limba franceză de Horia Mihail Vasilescu, Editura Junimea, Iaşi, 2007, p.53.

[8]cf.Şoitu., L.,*Retorică audio-vizuală*, Cronica, Iaşi, 1993, p.11.

BDD-V1593 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:52 UTC)

În 1938, filosoful american Charles Morris distinge în înţelegerea oricărui limbaj formal sau natural trei componente principale: sintaxa, semantica şi pragmatica.

Analiza discursului se va sprijini pe pragmatică, disciplina care studiază limba privită nu ca ansamblu de semne, ci ca (inter)acţiune comunicativă, deoarece se referă la relaţia semn-utilizatori, la utilizarea semnelor şi la efectele comunicării.

Evoluţiile diferitelor ştiinţe, şcoli, modele şi teorii ale comunicării, au demonstrat faptul că pragmatica, parte a ansamblului ştiinţelor umaniste, este punctul de intersecţie[9] al: semioticii lui C.S. Peirce; teoriei actelor de vorbire iniţiată de filozoful englez Austin şi dezvoltată de J. R. Searle; studiului inferenţelor pe care le realizează participanţii la o interacţiune verbală, conform principiilor introduse de Grice, Sperber şi Wilson; studiilor asupra enunţării lingvistice, care s-au dezvoltat in Europa prin contribuţiile lui Bally, Jakobson,Benvensite,Culioli,ş.a.;diverselor studii asupra argumentării;cercetărilor asupra interacţiunii verbale; anumitor teorii asupra comunicării, cum ar fi cele ale Şcolii de la Palo Alto etc., adică al tuturor părţilor preocupate de limbă, vorbire şi limbaj. Prin evidenţierea puterii semnelor şi a caracterului activ al limbajului, pragmatica încearcă să facă un pas înaintea retoricii şi să rafineze anumite direcţii de dezvoltare ale acesteia.

Analiza conversaţională conform căreia conversaţia reprezintă o interacţiune verbală ale cărei forme diferă în funcţie de scop, loc, timp, parteneri,este o componentă importantă a etnometodologiei. Prin *Studii de etnometodologie* (1967) Harold Garfinkel devine fondatorul etnometodologiei, ştiinţă care are ca obiectiv studierea „raţionamentului practic de simţ comun în situaţiile obişnuite de acţiune”[10].

„Analiza discursului şi analiza conversaţiei sunt două modele de abordare a actelor de comunicare ce urmăresc să explice felul cum coerenţa discursivă este produsă şi receptată atât prin, cât şi dincolo de expresiile lingvistice”[11].

Din cele anterior prezentate, a rezultat caracterul multi- şi interdisciplinar , la care se adaugă transdisciplinaritatea analizei discursului, evidenţiată de Mainguenau prin definiţia „analiza articulării textului şi a locului social în care acesta se produce”, deoarece: textul reprezintă obiectul de studiu al lingvisticii textuale şi locul social este studiat de sociologie şi etnologie. Mainguenau consideră că textul şi locul social sunt componente indisociabile, asemeni feţelor unei foi de hârtie, comparaţie folosită şi de Saussure pentru a desemna cele două componente ale semnului: semnificatul şi semnificantul. În această accepţiune, discursul va reprezenta un text, un loc social şi un mod de enunţare care le articulează.

Se poate spune că analiza discursului, fundamentată de tendinţe importante din anii ‘60:lingvistica textuală;etnografia comunicării;şcoala franceză de analiză a discursului; Şcoala de la Palo Alto şietnometodologia armonizează diverse perspective şi se bucură în continuare de atenţia cercetătorilor care au ca scop afirmarea identităţii analizei de discurs, precum şi a trăsăturilor care o disting de alte metode.

[9]cf. Borţun D., Săvulescu, S.,*op.cit*., p.17.
[10] apud Mattelart, A., Mattelart, M., *Istoria teoriilor comunicării*, traducere Ioan Pânzaru, Editura Polirom ,Iaşi, 2003, p.102.
[11]Vidam, T., *Reflecţii asupra fiinţei, limbajului şi comunicării*, în „Revista de filozofie”, tomul LV,nr.3-4,Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008, p.402.

BDD-V1593 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:52 UTC)

BILBIOGRAPHY:

Băban, Adriana, *Metodologia cercetării calitative*, Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2002.

Borţun, Dumitru, Săvulescu, Silvia, *Analiza discursului public*, SNSPA, 2004.

Brown, G., şi Yule, G., *Discourse analysis*, Cambridge University, Press, Cambridge, 1983.

Dijk, T.A. Van, *Discourse analysis:its development and application to the structure of news*, în „European Jounal of Communication", 1983.

Foucault, Michel, *Les mots et les choses*, Gallimard, Paris, 1969.

Mattelart, Armand, Mattelart, Michele, *Istoria teoriilor comunicării*, traducere Ioan Pânzaru, Editura Polirom ,Iaşi, 2003.

Nicolescu,Basarab, *Transdisciplinaritatea:Manifest*,traducere Horia Mihail Vasilescu,Editura Junimea, Iaşi, 2007.

Şoitu, Laurenţiu, *Retorică audio-vizuală*, Cronica, Iaşi, 1993.

Vidam, Teodor, *Reflecţii asupra fiinţei, limbajului şi comunicării*, în „Revista de filozofie", tomul LV,nr.3-4,Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008.

BDD-V1593 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:52 UTC)